

nak szólhatott. — A szept. 1-i előadáskor vásár is volt Csurgón, tehát a vásári közönséget is elvárták, míg a szept. 23-i előadás nagy ünnepélyességek közt folyt le. E két előadásról a Karnyóné került színre.

4. A *Karnyóné* kézírataiban több helyen Szent Egyed napja van említve, s ez szept. 1-re utal, mint az előadás napjára, viszont az egyik Szent János napját emlegeti, amely dec. 27-re esik, s ugyanott az olvasható, hogy a darab egyik versét Kuruzs dec. 21-én írta. Ezt az ellenmondást csak úgy lehet megfejteni, ha feltesszük, hogy szept. 1-én is előadták, még pedig a *Gerson* helyett, és színre került dec. 27-ike táján is. Sőt még közben is kellett egy előadásának lenni. Az *Igazság diadalma* c. költemény címéhez az akadémiai 29. sz. kézirat szerint ez van jegyezve: «Csokonai Mihály versei, melyeket elmondott a csurgói ref. gimnáziumban 1794. eszt. 23. Szeptemberben tartattatott komédia alkalmatosságával.» Tehát a *Karnyóné* szept. 23-án is előadták! Benne a költő tudvalevőleg Mantua megvételét, a császári seregek diadalát dicsőíti. Így szívlelte meg Festetics kívánságát, melyet az a Csépanhoz írt levélben kifejezett. (Mantuát 1799 július 28-án foglalták el a császáriak). Ezért választotta a szept. 1-i előadásra költőnk a francia gyűlöletet lehelő *Karnyónét*. Tehát a Somogyban írt *Culturát* két ízben, a *Karnyónét* talán három ízben adták elő Csokonai diákjai Csurgón. (Ellenben a Debrecenben írt *Tempefői s Gerson* a költő életében nem kerültek színre.) Újabb időben a Nyugat írói is előadták e darabot a Vígyszínházban. (1911. I. 29). Szándékozott Csokonai még egy eredeti pásztorjátékot is írni, de elkészültéről nem tudunk semmit.

Szomorú dolog, hogy költőnk nem tudott világi színpadra kerülni. Még fordított darabjai sem találnak előadó társaságot. Hátrahagyott fordításai közül teljes szövegű a *Vurázsfuvola*, melyet Ferenczi szerint (118. l.) 1802-ben írt, de első kidolgozása szerintem régibb; hézagos a *Didó*, melyet 1795-ben fordított. Elő akarta adatni a pozsonyi városi színházban *Achillest* is. Nem sikerült.

GULYÁS JÓZSEF.

VOLT-E APOLLONIUSNAK S MARKALFNAK RÉGIBB FELDOLGOZÁSA, ILL. KIADÁSA AZ ISMERTEKNÉL?

Tudjuk, hogy Apollonius első ismert kiadása 1591-ből való, de Pintér megjegyzi (1909. II. 97. l.), hogy valószínűleg már a XVI. sz. közepén olvasták verses magyar feldolgozását. Most Bornemisza Péter Tanúságai IV. részének 758/b. lapján említést olvastam róla: «álnokul költött fabulákra, Király fia kis Miklósról, Poéták Óriásiról, *Apolloniusról* és egyéb hitságról, virág és szereleménekek hallgatására»... [E nyilatkozatot említi Kiss Áron (Prot. Szemle 1891. 16.), Szilády (RMKI. I. 340., IV. 343.), Berecz S. (RMKI. XXXI. 46., 73. l., de ő népmesére vonatkoztatja, ami valószínűtlen) és Sebestyén is (*Képes irodörtört.* 1907. II. 227), de Apollonius nélkül.] Ugyane kötetben Bornemisza még a 722. lapon is említi Apollonius-t. Markalf első kiadása 1577-ből való. És már Bornemisza említi ugyanezen kötet 862. lapján Trágár

Balázssal együtt. Bornemisza e könyve 1578-ban nyomatott, 1576—7-ben iratott. Tehát jóval előbb tesz említést mindkét históriáról. Az pedig, hogy Markalf a magyar Salamon király bolondja volt, nem Budai Lexiconára megy vissza, hanem sokkal régebbre: Frölich Dávid Geographiájára (1639; l. EPHK 1892. 166).

GULYÁS JÓZSEF.

ARANY EGYIK SZEREPÉRŐL.

Arany János a *Bolond Istók* II. énekében egyet-mást elmond színész-életéről. Itt említi költőnk, hogy ő volt a mennydörgés. Géresi szerint 22 izben lépett fel Debrecenben. Azonban tudunk egy szerepéről, amelyben debreceni tartózkodása alatt, a Nánásy-színkörben, a Fánacsy-társulat körében fellépett. 1836 márc. 6-án *Argir és Helena* volt előadásra felvéve s ebben a favágó «Arany János úr» volt. (Debr. Ujság 1910 júl. 31.)

Melyik darab ez? És milyen szerep volt a favágó szerepe, amelyben a nemzet későbbi koszorúsa fellépett? A darab a Balog István darabja, amelyet már elveszettnek tartottunk, de amelyet most sikerült a Nemz. Színház könyvtárában, a kiselejtezett műveknek még — megőrzött csoportjában megtalálnom. Én doktori értekezésemben, Csura Miklós a gyulai értesítő 1911/12. évfolyamában teljesen letettünk ama reményről, hogy valaha előkerül, pedig az Argirus-feldolgozásokkal foglalkozók szempontjából veszteség minden feldolgozás eltűnte. A darab címe ez: «Az aranyhajú tündér Ilona vagy A Hétfejű Sárkány tüneményes víg énekesjáték 3 felvonásban egészen más formába öntve, mint az eddig kijött ilyen című játékdarabok. Irta Balog István Szombathelyen 1827 eszt. Május, Muzsikáját készítette Csigo Lajos úr a Dunántúli Színjátékos Társaság Musika Igazgatója.» — Rá van vezetve a cenzor engedélye, hogy: előadható Rozsnyón, 1834 jún. 27.

E darabbal azért is érdemes foglalkozni, mert ezt Vörösmartyknak látnia kellett, mielőtt *Csongor és Tündéjét* megírta. Argir örizi a fát, de elalszik. Ilona jön s ráborul Argirra, majd elmegy. A felébredt ifjú már hiában keresi. Jönnek a favágók s ki akarják vágni a fát. Ezt a dalt éneklék:

Látjátok-e ezt a fát,
Nem vesszük semmi hasznát.
Sok ember már őrizte,
Eszét is elvesztette,
Azért van tele már a

Esze bódultak vára.
Gyümölcsét még nem láttuk,
Azért a tűzre szántuk.
Vágjuk ki hát tövestül,
Pusztítsuk ki a kertből.

Azonban megmerevednek s csak akkor szabadulnak meg, mikor megígérik, hogy a fának békét hagynak. Ennyi az egész favágó-szerep, így Aranyknak, ezúttal is, csak egypár sornyi mondókája volt. Maga a darab megelőzi az Argirus-mese összes, Gyergyai után jövő magyar nyelvű drámai, prózai s epikai feldolgozásait.

Aranyknak a vígjáték elején volt szerepe.

GULYÁS JÓZSEF.